

TA'LIM MUASSASALARIDA PSIXOLOGIK MASLAHAT ISHINI OLIB BORISH YO'LLARI

Mirzanova Matluba Bosimqulovna

Jizzax viloyati G'allaorol tumani 83-maktab amaliyotchi-psixologi

Psixologik maslahat berishda individual munosabatda bo'lishning asosiy sharti bu, tarbiyachining o'z tarbiyalanuvchisining sezgisi, idroki, diqqati, xotirasi, tafakkuri, tasavvuri, harakteri, temperamenti, qobiliyati, hissiyotlari, emotsiyalari, irodasi va faoliyat motivatsiyasi haqida chuqur bilishidan iboratdir. Shu bilan birga o'quvchining ruhiy dunyosidan xabardor bo'la olishni, psixologik jihatdan to'g'ri kuzatishni tashkil qila olish va tabiiy eksperiment o'tkaza olishni bilishi lozim. Hozirgi vaqtda psixologik maslahat berishning amaliyotida va bola tarbiyasi va psixik taraqqiyotning murakkablashtirilgan qator noto'g'ri fikrlari kuchaya borayotganligi ko'zga tashlanmoqda. Ular orasida qator ijtimoiy-iqtisodiy omillarning qarama-qarshi ta'sir ko'rsatishi sezilarli o'rin egallaydi. Masalan: ota-onaning ayniqsa, onalarning ishlab chiqarishdagi bandligi sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, ko'pchilik bolalarning bolalar muassasida tarbiyalanishi ota-onalar psixologiyasiga ta'sir ko'rsatmoqda.

Psixologik maslahat berish vazifalarini yechishda mashhur psixolog L.S.Vigotskiy maktabi psixologlarining ayrim umumiy fikrlaridan foydalanish mumkin. Shaxs kamolotida irsiyat va muhitning ta'sirini tan oladigan g'arb tadqiqotchilaridan farqli ravishda, sobiq sovet psixologiyasida bolaning psixik taraqqiyoti jarayoni tahlilida tarraqqiyot sharoitini, harakatga keltiruvchi kuchlarlar ham e'tiborga olinadi.

Psixik taraqqiyotning individual sharoitlari bolada insoniyat tajribasini o'zlashtirish jarayoni asosida vujudga keladi, insoniyat tajribalarini o'zlashtirish bolaning muloqoti, o'yini va o'qishidan tashqarida bo'lishi mumkin emas.

Individual maslahat uslubidagi psixologik tekshiruv mazmuni shuki, bola tarbiyasini aniqlash va unga yordam ko'rsatish dasturini tuzishdan iborat.

Maslahat berish amaliyotida shartli variantni oldindan aytish berish haqida ham to'xtalib o'tish mumkin. Shartli variantni oldindan aytishni turli sharoitlarda amalga oshirganda esa, bola taraqqiyotining keyingi borishida mumkin bo'lgan variantlarni tushunamiz.

Boshqacha aytganda, u yoki bu noqulay sharoitlar saqlanganda, bolani qanday ehtimolli taraqqiyot kutayotganligi aytib beriladi.

Individual psixologik maslahat berish bu psixolog amaliy faoliyatining eng ma'suliyatli jihatlaridan biridir. Maslahatchining psixik taraqqiyot bo'yicha har bir bergan bahosi bolani keyingi taraqqiyotiga, o'qituvchilar va ota-onalarning bolaga

nisbatan bo'ladigan ijobiy munosabatlarga katta ta'sir ko'rsatadi. Individual maslahat quyidagilarni nazarda tutadi;

1. Ota-onalar bilan dastlabki suhbatda olingan ma'lumotni tahlil qilish hamda vrachlardan pedagoglardan olingan ma'lumotlarni ham e'tiborga olish;

2. Bolaning ilgari rivojlanish bosqichlari, oiladagi munosabat haqida, sog'ligi haqida ma'lumot olishi uchun ota-onalar bilan suhbat;

3. Boshqa mutaxassislardan ma'lumot yig'ish, sog'ligi haqida ma'lumot, bolani maktabda uyda boshqa hollarda kuzatish, psixologik metodlar bilan tekshiruvga muhim qo'shimcha sifatida bolaning faoliyatini (rasmlari, qiziqadigan narsalarini tahlil qilish kiradi).

Bolani maktabda, uyda boshqa hollarda kuzatish, psixolog olingan ma'lumotlar asosida bola rivojlanishining umumiy darajasiga baho berish bola qiyinchiliklari mohiyatini tavsiflashi, analiz qiyinchiliklardan kelib chiqqan omillarini aniqlashi va psixokorreksion dasturini ishlab chiqishi kerak. Maslahat berish amaliyotida juda ko'p metodlar bor. Psixolog oldida turgan vazifa birinchidan bola bilan yaxshi munosabat va o'zaro tushunishidan iborat. Muammoli vaziyatlarni shoshilmasdan, aniq hal qilish kerak. Savolni bir necha marta takrorlamaslik kerak. Test olinayotgan vaqtda bolaga o'rgatish, tanqid qilish, hatto maqtash ham mumkin emas, tanqid bolani chalg'itadi, dilini og'ritadi, ko'pincha bolani topshiriqqa bo'lgan qiziqishini pasaytiradi.

Psixologik muammolarni hal etishda shaxsdan test olishda yoki diagnostika qilish uchun tajriba o'tkazishda uning emosional holatiga, o'zini yaxshi his qilayotgan, charshash belgilari yo'q vaqtda, ortiqcha asabiylashish, qaysarlik yo'q vaqtda o'tkazish kerak. Yosh davrida bolani psixologik tekshirish muammosi asosiy vazifalarni o'z ichiga oladi.

Psixologik muammolarni hal etishda psixologga qiyin masalalarni hal qilish uchun diagnostika test bilan tekshiruvni amalga oshirish kerak. Diagnostik tekshiruv qoidalarini ko'rib chiqsak: Psixodiagnostikada bu masalaga katta ahamiyat beriladi, chunki tekshiruvchi harakatlarining natijasi, testni o'tkazish qoidalariga to'liq amal qilishga bog'liq. Ko'pchilik metodikalar yordamida bir necha qoidalar ishlab chiqilgan. Qo'llanmani va unga ajratilgan vaqtni o'zgartirish mumkin emas. Barcha tekshiriluvchiga bir xil oxang, bir xil aytishni talab qilinadi.

Bolaning familiyasi, ismi, otasi haqida ma'lumotlar, oiladagilar yoshi, shug'ullanadigan ishi, bola tug'ilganidan keyingi oila tarkibidagi o'zgarish. Bolani tug'ilguncha va tug'ilgandan keyingi rivojlanish sharoitidagi umumiy ma'lumot. Tekshirilayotgan vaqtidagi bolaning og'irligi va boshdan kechirgan kasalliklari psixonevrolog yoki boshqa mutaxassisda ro'yxatda turishi, tug'ilganidan boshlab uxlash va ovqatlanish xususiyatlari, kim tomonidan tarbiyalanganligi ikki

yoshgacha kim qaragani, bolani o'sish sharoitida to'satdan o'zgarishlar bo'lish, ota-onaning tez-tez va o'zoq vaqt birga bo'lmasligi, bu sabablarning har biri bolaga ta'sir etishi, bog'cha davrida o'yindagi o'rtoqlari, qanday o'yin o'ynagani, qanday she'r yodlashi, televizor ko'rish kabi psixologik muammolarni hal etish psixologning vazifasidir. Psixologik maslahat vazifalari chet ellarda yaxshi rivojlangan ota-onalar bolasi taqdiri bilan yoshligidan qiziqib e'tibori kuchlidir. Ular o'sishi rivojlanishi davrlarida farzandidagi har bir o'zgarishga ahamiyat berib, o'z vaqtida psixologik ko'rikdan o'tib turishadi, o'z vaqtida maslahatni olib muammoli vaziyatni tez hal qiladilar. Bizda psixologik xizmatlar endigina yo'lga tushmoqda agar ota-onalar, psixologlar, vrachlar, tarbiyachi va pedagoglar, psixologik ishlarni ya'ni o'z vaqtida bajarsalar, unda psixologik muammolar kam uchragan qancha bolalardagi kamchiliklar va kasalliklarning o'z vaqtida oldi olinishi ehtimoldan holi emas.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Абрамова Г. С. Психологическое консультирование: теория и опыт. – М., 2000.
2. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – М., 2000.
3. Гулина М. Терапевтическая и консультативная психология.- СПб.,2001.
4. Eshmurodov O. E. SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF MAINTAINING FAMILY-MARRIAGE RELATIONS //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 12. – С. 803-807.
5. Эшмурадов О. Э. ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАРДА ШАХС МОСЛАШУВЧАНЛИГИ ХУСУСИЯТИНИНГ ОИЛА МУСТАҲКАМЛИГИГА ТАЪСИРИ: DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.21.57.012>
6. Эшмурадов Олмосбек Эламонович, Термиз давлат университетининг Педагогика институти Психология кафедраси катта ўқитувчиси //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 1-Махсус сон. – С. 377-380.
7. Eshmurodov, Olmosbek. "ОИЛА МУСТАҲКАМЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК ОМИЛЛАРИ." *Scienceweb academic papers collection* (2022).
8. Эшмурадов О. Э. Оиланинг маънавий-ахлоқий хусусиятлари ва оила мустаҳкамлигини таъминлаш имкониятлари //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 1082-1085.
1. Atabekova, A. (2020a). Language representation of youth health concept in international institutional discourse. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(12), 1417–1427.

2. Atabekova, A. (2020 b). University discourse to foster youth's sustainability in society amidst COVID19: International and Russian Features. *Sustainability (Switzerland)*, 12(18), 2463–2471.
3. Batane, T. & Ngwako, A. (2017). Technology use by pre-service teachers during teaching practice: Are new teachers embracing technology right away in their first teaching experience? *Australasian Journal of Educational Technology*, 33(1), 48–61. doi:10.14742/ajet.2299
4. Damaskinidis, G. Qualitative Research and Subjective Impressions in Educational Contexts. *Am. J. Educ. Res.* 2017, 5, 1228–1233. [Google Scholar] [CrossRef]
5. Starkey, L. (2020). A review of research exploring teacher preparation for the digital age. *Cambridge Journal of Education*, 50(1), 37-56. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2019.1625867>
6. Saifiddinova, S. N. (2024). The Essence of the Improvement of Innovative Activity in Higher Education Institutions. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(2), 441-445.
7. Fayziyeva, N. (2024). YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK MUAMMOLARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 4(2), 149-155. извлечено от <https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/9805>
8. Elamanovich, O. E. (2022, October). OILAVIY MUNOSABATLARDAGI NIZOLARNING KELIB CHIQUISH SABABLARI. In *Archive of Conferences* (pp. 1-7).
9. Эшмуродов, О. Э. (2021). Оиланинг маънавий-ахлоқий хусусиятлари ва оила мустақамлигини таъминлаш имкониятлари. *Academic research in educational sciences*, 2(5), 1082-1085.
10. Elamanovich, O. E. (2022). OILAVIY MUNOSABATLARDAGI NIZOLARNING KELIB CHIQUISH SABABLARI. *Archive of Conferences*, 1-7.
11. Eshmurodov, O. E. (2022). SOCIAL-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF MAINTAINING FAMILY-MARRIAGE RELATIONS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 803-807.
12. Eshmurodov, O. (2024). МАКТАБЛАРДА PSIXOLOGIK XIZMATNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 152-155.
13. Eshmurodov, O. (2024). ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА PSIXOLOGIK XIZMATNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK MUAMMOLARI VA DOLZARBILIGI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 148-151.
14. Eshmurodov, O., & Fazliddinova, U. (2024). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARNI O'QISHGA O'RGATISHDA PSIXOLOGIK

XIZMATNING O'RNI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 169-173.

15. Эшмуродов, О. (2023). Talabalar oila haqidagi tasavvurlarining oila mustahkamligiga ta'siri. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 71-74.

16. Rahmanqulov, S. (2024). O'SMIR YOSHDAGI O'QUVCHILARDA IJTIMOIIY DEVIANT XULQ ATVORINI O'RGANISHDA PROYEKTIV METODIKALARNING O'RNI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 4(2). извлечено от

<https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/9850>

17. RAHMANQULOV, S. (2024). YOSHLARDA FAOL HAYOTIY POZITSIYANI SHAKLLANTIRISH MUAMMOSI. News of UzMU journal, 1(1.2. 1), 181-184.

18. Abduhamidovich, R. S. (2023). O'ZBEKISTONDA MILLIY TA'LIM TIZIMINI CHET EL TA'LIM TIZIMI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI. Conferencea, 97-101.

19. Abduhamidovich, R. S. (2023). AKADEMIK MOBILLIK-BOLONIYA JARAYONLARINING MUHIM SHARTI SIFATIDA. Conferencea, 126-131.

